

16. Mruk W. Franciszkanie i Ziemia Święta w XIII wieku (do roku 1291) / W. Mruk. – Kraków : Historia Iagellonica, 2010. – 259 s.
17. Pellegrini L. Reguły Zakonu Braci Mniejszych / L. Pellegrini // Pisma Sw. Franciszka z Asyżu. Teksty łacińskie i starowłoskie w polskim przekładzie. – Kraków : Bratni Zew, 2009. – S. 254–255.
18. Prejs R. Za Franciszkiem. Dzieje Pierwszego Zakonu Franciszkańskiego 1209–1517 / R. Prejs. – Kraków : Serafin, 2011. – 396 s.

В статті проаналізована початкова історія Францисканського ордена в теченні першої третини XIII в. На основі обробки різнопланових джерел і літератури освічено роль особистого прикладу св. Франциска в формуванні якісно нового типу католицького монашества, заснованого на постулатах євангельської бідності і місіонерства. Значительне уваження приділено становленню місіонерських організацій Братів Менших в Європі і на Близькому Востoku до початку 1230-х рр.

Ключові слова: св. Франциск, Братів Менших, провінція, Папа Римський, Європа, католицьке монашество, Римська церква.

In the article it is analyzed the beginnings of the history of Franciscan Order during the first third part of the 13th century. On the basis of working up of diversified sources and literature it is highlighted the personal role of St. Francis in the formation of qualitative new type of Catholic monasticism founded on the postulates of gospel poverty and missions. Great attention is paid to the formation of missionary organizations of Brother Less in Europe and in the Middle East (можна ще сказати дослівно The Near East) to the beginning of 1230s.

Keywords: St. Francis, Brother Less, province, Pope, Europe, Catholic monasticism, Roman church.

УДК 94(477.8:4):[666.1:005.412]“147/185”

ББК 63.59

Юлія Курдина

ГУТНИЦТВО НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СКЛЯРСТВА

У статті розглядаються головні аспекти організації гутництва в останній третині XV – I пол. XIX ст. Увага зосереджена на особливостях розташування гут, організації роботи в майстернях тощо. Також подаються відомості про існуючі на зазначеній території гуті, зокрема Унівську й Коростівську, на основі чого формулюються твердження про масштаби та рівень розвитку гутництва на західноукраїнських землях.

Ключові слова: гутництво, майстерня, скляні вироби, венеціанське скло.

Історія побуту й матеріальної культури жителів українських земель традиційно в науці знаходиться у сфері зацікавлення археологів та етнологів. Через специфіку їхньої джерельної бази (матеріальні знахідки, головним чином, більш ранніх періодів та усні свідчення переважно двох останніх століть відповідно), Ранньомодерний період і суміжні хронологічні відрізки часто опиняються на маргінесі досліджень, присвячених розвитку матеріальної культури. Тому питання розвитку вітчизняного гутництва в останній третині XV – I пол. XIX ст. у контексті еволюції майстерності європейських склоробів набуває важливого значення для заповнення цієї хронологічної прогалини.

Чималий внесок для вивчення гутництва зробили В.Рожанківський [16; 17], А.Виробіш [27], О.Тищенко [20], Л.Калиниченко [9]. Дослідники наводять відомості про існуючі в цей період склоробні майстерні, описують їхню продукцію, а також певні аспекти організації скловиробництва. Поряд із цим тут присутні факти про оподаткування склоробної справи, географію поширення гут.

Чи не найціннішими для виявлення рівня майстерності українських склоробів є дослідження в останні двадцятиліття Унівської та Коростівської гут, висвітлені в роботах М.Филипчука [21], С.Мартинюка [11–13], Р.Береста [4; 5]. У комплексі з іншими публікаціями вони дозволяють зробити певні узагальнення стосовно гутництва на західноукраїнських землях загалом і майстерності місцевих склоробів зокрема. Це, у свою чергу, дозволить переглянути твердження про появу кольорового скла на українських землях не раніше середини XVII ст. [20, с.114].

Слід відзначити, що сам термін “гутництво” у науковій літературі вживається в досить широкому значенні. В історичній і мистецтвознавчій літературі усталилася традиція називати все старе українське скло “гутним”. На думку В.Рожанківського, ця назва надто вузька для визначення українського скловаріння в цілому. За його словами, правильно називати гутним лише таке скло, яке одержало закінчений вигляд готового предмета біля скловарної печі. Натомість для виробів, оформлених поза гутою майстрами розпису, гравірування, золочення, назва “гутні” не зовсім точна [16, с.81–82].

Загалом назва “гута” походить від німецького слова “die Hütte” й означає будинок, у якому знаходилася скловарна піч. У Центральній і Західній Європі XVI–XVIII ст. цей термін набув міжнародного характеру [16, с.82]. У зв’язку з етимологією назви й тим, як вона вживається в німецьких публікаціях, доцільним виглядає називати гутним те скло, яке було виготовлене в склоробних майстернях, що знаходилися в безпосередній близькості до сировинних матеріалів. У Німеччині вперше такі майстерні з’явилися у XII ст. [22, s.11].

Визнаним лідером середньовічного склярства Європи була Венеція. У 1291 р. усі склодуви під приводом пожежної безпеки, а насправді для забезпечення контролю над ними, були переселені на о. Мурано. Їм заборонялося перетинати кордон Венеціанської республіки, а зрада професійних секретів каралася смертною карою. Вершиною місцевого склоробства було створення кришталю, абсолютну безбарвність якого забезпечували чистий кварцовий пісок і поташ, виділений з водоростей. Апогеєм венеціанського склярства були бокали з порожнистою ніжкою, основою якої слугував рельєф голови св. Марка [22, s.5].

Як уже згадувалося, перші гуті з’явилися в Німеччині, а саме – у Тюринзькій області. Відомості про них сягають кінця XII ст. Гуті підтримували стосунки з монастирями, зокрема, створювали сакральний посуд. Документально вже в 1196 р. згадується перша гута в околиці Кльостерлауснітца, якою впродовж 1196–1198 рр. керував четвертий пастир монастиря Дітріх фон Вайсенфельс. На скляну гуту біля Зуля вказує спадкова книга періоду 1350–1356 рр. У XV ст. існувала гута над млином біля Бернбаха [22, s.11].

У XIV ст. перші гуті з’явилися у Франції, причому тут склоробство вважалося почесною справою, якою займалися навіть представники привілейованих верств населення. Тим не менше, саме у Венеції було вдосконалено способи виготовлення та декорування скла, зокрема, тут у XVI ст. було винайдено спосіб утворення кольорових ниток у скляній масі – філігрань. Цей винахід дозволив Венеції утримувати пальму першості в скловиробництві ще сто років. Із XVII ст. вона переходить у руки Чехії й модним стає кришталю, різьба та гравірування під час виготовлення якого стали цілковитою новинкою в порівнянні з венеціанською філігранню [26, s.9].

Цікаво, що на півночі сучасної Чехії, недалеко від Лужицьких гір, розміщувалася гута, що діяла понад 575 років. Заснована вона була в 1414 р. і двісті років нею опікувалися представники роду Фрідріхів. Із XVII ст. тут виготовляли “ясне крейдяне скло”, яке йшло на імпорт [23, s.3–5]. Гут, які б функціонували на території України стільки ж часу, на жаль, немає.

Перші письмові відомості про гутництво на західноукраїнських землях належать до останньої третини XV ст. З 1470 р. походить згадка про село Шкляри на Сянїччині (сучасна Польща). Це село є одним з найдавніших населених пунктів регіону. Промовистим є його місцезнаходження: у прямокутнику 25x30 км у різний час діяло 11 “лісових” гут у селах Шкляри, Гутисько Ненадівське, Гутисько Дрогобицьке. Час їхнього існування не відомий, однак зрозуміло, що гуті діяли не пізніше ніж до другої половини XVIII ст., адже в Йосифінській метриці про них не згадується [14, с.10].

З 1475 р. існувала гута між селами Тремасна й Липники (місцезнаходження сучасного с. Поруби Яворівського р-ну Львівської обл.), закладена склярем Матвієм, а по-

тім проваджена його сином Яковом. Донька останнього – Катерина – у 1536 р. отримала гуту в спадок. Ці відомості дали підстави С.Мартинюку вважати Лемківщину місцем, з якого почалося відродження виробництва скла на етнічних українських землях [11, с.182].

Гути розміщували у віддалених місцях поблизу лісових масивів на піщаному ґрунті [8, с.305], недалеко від води [9, с.45], що було вигідним з точки зору постачання сировини [15, с.16]. Підтвердженням цього є розміщення зафіксованої в Йосифінській метриці місцевості “Стара Гута” (Золочівський р-н Львівської обл.) на обширі між лісами, причому ґрунт тут був кам’янистим і непридатним для землеробства [1, арк.9].

У народі невеликі майстерні з примітивним обладнанням прозвали “бродячими гутами”, оскільки, після вирубки лісу, вони переміщалися на нову територію. Звільнена від лісу площа використовувалася для хліборобства й називалася майданом. Інколи тут виникали нові села та містечка, у назвах яких збереглися слова “гута”, “буда”, “майдан” [20, с.68].

Водночас скловиробництво продовжує функціонувати як міське ремесло. Підтвердженням цього слугує привілей Михайла Корибути Вишневецького від 16 жовтня 1673 р., за яким до статей грамоти Стефана Баторія від 9 травня 1585 р., яка містить статут цеху столярів Львова, приєднуються “деякі подібні до них ремісники, як от (шкатульники), склярі та їхні підмайстри, які об’єднано мають виконувати ремесло, без будь-яких перешкод від муляра, різьбяр та органіста” [7, с.45].

Структура й організація виробництва в склоробних цехах наслідували загальні принципи міського ремесла. Один з перших статутів склоробних цехів походить з Кракова й датується 1490 р. За цим документом навчання склоробному ремеслу тривало не менш як чотири роки. Майстерська штука включала в себе вміння виготовляти скло певної форми, збирати віконні рами, випалювати емальовані скляні вироби та розписувати скло [6, с.34]. Схожа ситуація була й у Варшаві. Тут склярі з 1557 до 1760 рр. були в одному цеху зі столярами та малярами. Для того, щоб вступити до цеху, серед інших завдань потрібно було намалювати три ікони на склі: Спаситель, Погребення Господнє, св. Марія [2, арк.9]. Водночас назва “склярі” і “вітражисти” вперше виступає в документах із XIV ст. Так, вітражист з Кракова – Микола – у 1379 році зробив п’ять шиб для Вавельського замку [25, s.90].

Склороб не був самостійним виробником, що готував продукт від початку до кінця. Крім заготівлі лісу на паливо й переробки деревного попелу на поташ, склярська справа вимагала вміння формувати й випалювати глиняні тиглі для варіння скла, змішувати сировину та добре володіти різноманітними прийомами видування й формування виробів. Тому в зазначений період спостерігаються спеціалізація та поділ праці серед робітників майстерні. Так, за підтримуванням полум’я в склоплавильній печі стежили спеціалісти-опальвачі, яких називали шулярами [17, с.37]. За аналогією з німецькими гутами, можемо припустити, що в гуті працювали: мішальник, дереворуб, вугляр, склороб, складув [22, s.5], а також шліфувальник, маляр, золотар [24, s.250]. На думку В.Рожанківського, наявність поділу праці в склоробних майстернях дозволяє характеризувати їх як мануфактури [17, с.38].

Кількість працівників у гуті коливалася від однієї до 11 осіб. Їх становище було схожим до становища дворової челяді [27, s.77]. Інколи в гуті використовувалася робота панщинних підданих. У другій половині XVI ст. до гуті в Небилові в Калуському старостві (сучасна Івано-Франківська обл.) піддані постачали гуті дрова [27, s.78]. Становище гутника-майстра було доволі високим, хоча й не настільки, як у деяких західних державах. Так, ще в 1346 р. у Венеції видано декрет, за яким шлюб доньки скляра з патрицієм визнавався рівним. А в 1574 р. французький король Генріх III, будучи у Венеції, надав усім майстрам-склоробам французьке дворянство [10, с.103–104]. Єдиним способом оволодіти секретами склоробства була купівля книжки Антоніо Нері “Ми-

стецтво скла”, що вийшла у Флоренції в 1612 р. [10, с.325]. Водночас існує думка, що західноєвропейське скляне виробництво було на нижчому щаблі розвитку в порівнянні з античним, для якого характерна більша різноманітність орнаменталізації [19, с.19].

У XVII ст. гутники на українських землях і надалі платять грошовий чинш і податок продукцією. Так, у 1661 р. шидловський староста Ян Станіславський заклав нову гуту, а гутник одержав право рубати ліси, користуватися млином та випасати худобу поблизу неї. Натомість він мав щороку сплачувати 30 злотих і віддавати 120 келихів, 130 склянок і 1 000 шиб [27, с.67].

У техніці варіння скла XV–XVII ст. важливу роль відігравав скляний брукхт. Додаючи його до суміші сировини, добивалися прискореного плавлення маси. Часто не досить уміло підібрану суміш узагалі неможливо було довести до в'язкого стану без певної кількості брукхту [17, с.38]. Базовий склад шихти скла містив сировинні матеріали в такій пропорції: 100 частин кварцового піску + 15 частин вапняку + 30 частин поташу. Крім цього, у шихту вводили до 30% битого скла [13, с.348].

Для виготовлення скляного виробу використовувалося кілька технічних способів: видування, відливання та витягування [9, с.40]. Першим способом виготовлявся різний посуд з тонкими стінками, як-от: пляшки, штофи, скляниці, барила, фігурний посуд тощо; другим – склянки, чарки й узагалі посуд з товстими стінками; третім способом вироблялися різні прикраси до посуду, ручки до кухлів, глеків та ін. В українських гутах майже виключно застосовувалася техніка вільного видування [17, с.60–61].

Ф.Петрякова вважає, що в гутників, скоріш за все, побутовали приладдя, які могли виготовляти ковалі: трубки, ножиці, обценьки, гаки тощо [15, с.22]. Натомість С.Мартинюк зняряддя праці гутників поділяє на такі основні групи: 1) складувний інструмент: піщалі (складувні трубки), залізка, понтії, ложки, долоки, катальники; 2) формові приладдя: форми дерев'яні, глиняні (керамічні), металеві, оптичні (керекі); 3) робочий інструмент: відрізні й вирізні ножиці, ножиці зарізні (пінци), розвідні, пінцети (траплі) з гладкими й профільними полічками, машинки (пінцети фігурні) для формування ніжок-балаєсин, косаріки, штампи, печатки, зубчасті коліщатка тощо [13, с.348].

Протягом XV–XVII ст. на українських землях працювало чимало гут. В основному вони розташовувалися в північних і західних районах України, що пояснюється близькістю до джерел палива. Під 1570 р. у Коронній метриці міститься запис про передачу Мартину Броневському права на “Стару Гуту” недалеко від Любачева (сучасна Польща), яка раніше належала Андрію Гутнику. На початку XVII ст. тут діє також інша гута, яку Анна Годловська передала Себастьянові Присіковському [27, с.42]. У 1602 р. одному зі склярів Стрия міська влада дозволила торгівлю склом, поклавши на нього обов'язок вставляти шибки у вікна кафедрального собору [15, с.27]. Крім того, були гутти в Підгірцях, Свіржі, Коростові й Уневі (Львівська обл.) [16, с.83]. Цікаво, що у Свіржі й досі одне з урочищ називається “Гутою”, і, цілком імовірно, що саме тут розташовувалося місцеве виробництво скла.

У XVII ст. розвиток гутництва дещо загальмувався. Це пояснюється тим, що вільних масивів лісів, які належали державі, ставало менше. Замість вільних гут власники великих маєтків засновують гутти, де основною була праця кріпаків. Найманих майстрів, часто іноземців, запрошували тільки для організації та провадження виробництва. Вони приносили із собою прийоми й технології тих гут, де пройшли виучку й адаптували їх до місцевих умов. Пожвавлення гутного виробництва відбулося в кінці XVII – на початку XVIII ст. – у період розквіту українського гутництва, особливо на Волині й Чернігівщині. Зростає також кількість гут в Галичині [14, с.10]. У той час великі склоробні майстерні працювали й на Слобожанщині – біля Охтирки й Чугуєва [18, с.260].

Модним стає “богемське скло” з його чистотою й прозорістю. Видувне скло набуло масивності з використанням рифлення поверхні, оптичних ефектів. Характерним для українського скла є ліплення, що підкреслює його гутну природу та вдосконалює

техніку гарячого декорування виробів. Протягом XVIII ст. домінуючими стали так звані “халаявний” спосіб виготовлення віконного скла, техніка шліфування й гравірування, створилися передумови для механізації ручних операцій. За технологією виготовлення, складом і властивостями скломаси українське скло до середини XVIII ст. було лише гутним. Тільки в другій половині XVIII ст. добре опановано техніку виготовлення кришталю. Проте розвиток української гутної справи, поліпшення якості скломаси й дальшого підвищення майстерності гарячого формування виробів привели до виникнення техніки поліхромії скляних виробів [20, с.68].

Водночас “лісові” гуті не перестають функціонувати. Архівні матеріали графів Лянцкоронських містять опис однієї з таких гут, що знаходилася в містечку Вільховець Летичівського округу (сучасне с. Вільховець Новоушицького р-ну Хмельницької обл.). Запис від 1774 р. свідчить, що гута виглядала так: “Шопа велика з дерева будована під гонтами, в якій приміщення для господаря з дверима, при яких завіси із залізними скобами і гачком до замикання, в ній піч кахляна. У ній двері до комірки, прості із завісами і залізними скобами. Напроти неї комора через стіни, до якої прості двері з дерев’яним замком. Там кімната ззаду для проходу, до якої прості двері з дерев’яним завісами. В тій кімнаті дві печі: одна для гартування скла, друга – для топлення і сушіння дров”. Також подано перелік начиння, яке належало гуті: бляхи до закривання печі – 2; штахети до виставлення дійниць – 1; рурки для набирання скла – 1; залізна коцюба для вигортання попелу – 1; скриня на попіл – 1; вила для ставлення скла – 1; молот для розбивання каменю – 1; клини – 2; долото до каменю – 1; залізний прут для знімання дійниць – 1 [3, арк.2].

Що стосується склоробних печей, то до нас дійшло кілька зображень різночасових майстерень. Воднораз єдиною пам’яткою на західноукраїнських землях, де досліджено скловарну піч, є “лісова” гута в околицях Унівської Святоуспенської лаври (Перемишлянський р-н Львівської обл.). Виробничий комплекс, виявлений М.Филипчуком та І.Мицьком у 1998 р., розміщувався на межі землеволодінь Унівського монастиря. Нині це місце вкрите буково-грабовим лісом. На місці одного з квадратних підвищень [21, с.6–7] було виявлено склоплавильну піч, яка споруджена лише з природних елементів – каменю, глини, піску [13, с.346]. Піч мала дві камери: варильну й опічок, який служив для випалення виробів [14, с.14].

Указана піч відповідала описові печі з трактату Агріколи “Дванадцять книг про гірництво та гутництво”, що вийшов друком у 1612 р. Печі такої конструкції використовувалися до XVIII ст. У пізніші часи піч до вікон мурували із цегли, і лише склепіння набивали глиною на зробленому з дощок каркасі. Відсутність уламків цегли підтверджує, що скловарильна піч не могла бути збудована пізніше першої половини XVII ст. На основі знайдених фрагментів тиглів визначено, що місткість дійниць становила 50–55 л, тобто в одному тиглі варилося 100 кг скла [14, с.14–15]. Використовуючи сучасну термінологію, цю піч можна вважати прототипом ванної скловарильної печі неперервної дії [19, с.127].

Упродовж 1998–2000 рр. на місці існування гуті виявлено такі знахідки: фрагменти скловарильних тиглів – 24 шт., фрагменти вогнетривів – 6 шт., фрагменти керамічних інструментів – 23 шт., фрагменти виробів з кольорового скла – 33 шт., фрагменти виробів з безколірного скла – 41 шт., фрагменти оболонь – 77 шт., фрагменти емальованого скла – 17 шт. [13, с.347].

Найбільш цінними є знахідки на гуті скляних виробів, декорованих технікою філіграні [13, с.349]. Це свідчить про високий рівень майстерності унівських склярів, адже філігрань лише кількома десятиліттями раніше з’явилась у Венеції [13, с.255].

Цікаво, що здійснювалися спроби дослідити гуту в Коростові, яка функціонувала впродовж 1780–1859 рр. Досягненням гуті було варіння золотого рубіну – рідкісного й дорогого скла малиново-червоного кольору, який досягався введенням у скломасу чистого золота. З такого скла робили наклади для профіток (чашечок для люстр), нитки

для декорування скла. Деякі вироби оздоблювалися малюванням емаллю й золоченням. Фрагменти зі слідами тривкого малювання білою емаллю й рідким золотом свідчать, що оздоблювальна техніка коростівським склярам була добре відома [11, с.194].

У результаті розкопок було виявлено піч, однак через відсутність тиглів, вогнетривів і невелику площу об'єкта її функціональне призначення охарактеризовано як піч для відпалу готових скляних виробів. Вона замінювала опічок, який був у склоробної печі в Уневі, і використовувала тепло вихідних газів скловарильної печі [13, с.346]. Також тут знайдено зігнуту складувну трубку довжиною 105 см, виготовлену ковальським способом зі штаби заліза. На трубці відсутній “нобель” (носик), проте добре зберігся “загубник” – кінець трубки, який складув бере в губи для видування скла. Цінність цієї знахідки в тому, що це єдиний екземпляр складувної трубки ХІХ ст. в Україні. Цілком імовірно, що вона, разом з іншими виробами із заліза, була виготовлена на гуті металевій, яка діяла в одному комплексі з гутою скляною [14, с.45]. Доволі численними були знахідки тиглів. Особисті речі гутників і предмети їхнього побуту представлені фрагментами посуду з кераміки, фарфору, фаянсу, глиняних люльок, підківок чобіт, пінцетів, ножиць [14, с.44–46].

У середині ХІХ ст. у всій Європі закінчується епоха лісового гутництва. Нові підприємства засновуються в промислових центрах, потребують більше робочої сили, залізничного сполучення для підвезення матеріалів і відвантаження продукції. Але реліктові “лісові” гуті існували на просторах Волині й Галичини аж до Першої світової війни, виготовляючи обмежений асортимент простого скла [11, с.196].

Таким чином, західноукраїнське гутництво розвивалося в руслі загальноєвропейських тенденцій, увібравши кращі досягнення європейських склярів. Промовистим у цьому плані є поява кольорового скла та техніки філіграні на західноукраїнських землях уже наприкінці ХVІ ст. – лише через декілька десятиліть після її винайдення у Венеції. У поєднанні з місцевим колоритом і традиціями розпису вітчизняні гутники поряд з виготовленням масового посуду створювали оригінальні та технічно складні вироби, не поступаючись у майстерності венеціанським та, згодом, чеським склярам.

1. Центральний державний історичний архів України, м Львів (ЦДІАЛ України), ф. 19, оп. ХVІІІ, спр. 35.
2. ЦДІАЛ України, ф. 101, оп. 1, од. зб. 8.
3. Там само, ф. 181, оп. 2, спр. 2190.
4. Берест Р. Я. Середньовічне гутне виробництво з лісових угідь Унівської Святоуспенської лаври / Р. Я. Берест // Записки НТШ. – 2007. – Т. ССLІІІ. – С. 548–556.
5. Берест Р. Я. Середньовічні чернечі промисли, господарські заняття та виробництва у Галичині / Р. Я. Берест // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – 2010. – Вип. 14. – С. 204–217.
6. Голод І. Художнє склоробство у західноукраїнських містах (До історії міського ремесла України) / Ігор Голод // Скло в Україні. Історія та сучасність : матеріали наук. конф. – Львів, 1995. – С. 32–35.
7. Економічні привілеї міста Львова ХV – ХVІІІ ст.: привілеї та статuti ремісничих цехів і купецьких корпорацій / упоряд. М. Капраль. – Львів, 2007. – 815 с.
8. Енциклопедія Українознавства : у 2 т. / ред. В. Кубійович, З. Кузеля. – Мюнхен ; Нью-Йорк, 1949. – Т. 1. – 368 с.
9. Калиниченко Л. Гутне скло на Україні : короткий нарис / Л. Калиниченко // Мистецтво, фольклор, етнографія. – К., 1947. – С. 38–53.
10. Качалов Н. Стекло / Николай Качалов. – М. : АН СССР, 1959. – 465 с.
11. Мартинюк С. Давнє скло в Україні / Святослав Мартинюк // Скло України. – К., 2004. – С. 176–196.
12. Мартинюк С. Коростівська скляна гута / Святослав Мартинюк // Скло в Україні. Історія та сучасність : матеріали наук. конф. – Львів, 1995. – С. 41–45.
13. Мартинюк С. Скляна гута кінця ХVІ – початку ХVІІ століть в околицях лісових угідь Унівської Святоуспенської Лаври / Святослав Мартинюк // Археологічні дослідження Львівського університету. – Львів, 2002. – Вип. 5. – С. 344–361.
14. Петрякова Ф. Звіт. Гутне виробництво в Галичині : історичний розвиток, традиції та сучасність / Ф. Петрякова, С. Мартинюк, М. Лосик // Архів Львівської академії мистецтв. – ДБ № С 01 – 98. – Львів, 2003. – 66 с.
15. Петрякова Ф. Українське гутне скло / Фаїна Петрякова. – К. : Наук. думка, 1975. – 160 с.

16. Рожанківський В. Скляне гутництво на Україні в XVI–XVII ст. / В. Рожанківський // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. – К. : АН УРСР, 1959. – С. 81–99.
17. Рожанківський В. Українське художнє скло / В. Рожанківський. – К. : АН УРСР, 1959. – 151 с.
18. Слюсарський А. Социально-экономическое развитие Слобожанщины XVII–XVIII вв. / Антон Слюсарский. – Х. : Харьк. книжное изд-во, 1964. – 459 с.
19. Технологія скла : у 3 ч. Ч. II : Основи технології скляної маси / Й. Ящишин [та ін.]. – Львів : Растр-7, 2004. – 249 с.
20. Тищенко О. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (XIII–XVIII ст.) / Олександр Тищенко. – К. : Либідь, 1992. – 191 с.
21. Филипчук М. Звіт про результати розвідково-рятивних археологічних досліджень на території літописного Пліснеська (Бродівський район) та в околиці Унівського монастиря (Перемишлянський район Львівської області) // Архів Інституту археології ЛНУ ім. І. Франка. – Ф. 13, оп. 1. – Львів, 1999. – 45 с.
22. 150 Jahre Glaswerk Schleisingen. Die Geschichte von der Entwicklung einer Glashütte zum moderner Glaswerk / red. G. Holzinger. – Schleisingen : Thüringer Behälterglas, 2003. – 127 s.
23. 575 let sklarny v Chřibske. – Novy Bor, 1989. – 35 s.
24. Bernhard A. Von Waldglas zum ersten Industrieglas – 300 Jahre steirisches Glas / A. Bernhard // Presglas-Korrespondenz. – Pocking, 2009. – № 3. – S. 243–258.
25. Buczkowski K. Szkło i ceramika / K. Buczkowski // Sztuka Polska czasow nowozytnych: praca zbiorowa. – Warszawa : Panstwowe wydawnictwo naukowe, 1952. – S. 89–90.
26. Technologia szkła: praca zbiorowa (Budownictwo. Sztuka. Architektura). – Warszawa : ARKADY, 1962. – 964 s.
27. Wyrobisz A. Szkło w Polsce od XIV do XVII wieku / A. Wyrobisz. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Wydawnictwo Polskiej akademii nauk, 1968. – 143 s.

В статтє рассматриваются основные аспекты организации гутничества в последней трети XV – I пол. XIX вв. Внимание сосредоточено на особенностях расположения гут, организации работы в мастерских и т. п. Также приводятся сведения о существующих на указанной территории гутах, в частности Унівську и Коростовську, на основе чего формулируются утверждения о масштабах и уровне развития гутничества на западноукраинских землях.

Ключевые слова: гутничество, мастерская, стеклянные изделия, венецианское стекло.

The article scrutinizes the aspects of glassblowing organization in the last third of the XV century – first half of the XIX century. The attention is focused on the peculiarities of shops location, their work organization etc. Also the information about glass production shops (Univ and Korostiv) on the present territory is mentioned. On this basis the conclusions about the level of glass production development on the Western Ukraine are drawn.

Keywords: Hutta production, glass production shops, glassware, Venetian glass.

УДК 94 (477.83. 86)
ББК 63. 3 (4 Укр) 52

Марія Дорожинська

СТАТУТИ – ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДОВСЬКИХ ТОВАРИСТВ ГАЛИЧИНИ 60-х рр. XIX – ПОЧАТКУ XX ст.

У статті зроблено аналіз статутів українських народовських товариств Галичини 60-х рр. XIX – початку XX ст. Вони дають змогу з'ясувати найважливіші організаційні засади діяльності культурно-освітніх, педагогічних і мистецьких громадських об'єднань. Загалом дослідження статутів народовських товариств дозволяє стверджувати, що вони заклали ефективний механізм для реалізації завдань, які кожна з громадських організацій намагалася втілити в життя.

Ключові слова: Галичина, народовські товариства, статуту.

Використовуючи нові конституційні закони, прийняті австро-угорським урядом, важливою справою галицьких народовців було заснування товариств культурно-освітнього, педагогічного й мистецького спрямування. Це стало вагомою подією національно-культурного життя Галичини, адже діяльність народовських товариств була досить плідною. Саме тому, на нашу думку, вони заслуговують на увагу дослідників.